

Dane, J., *Honderd jaar kindbescherming. Uitgave ter gelegenheid van het jubileum van de Raad voor de kindbescherming en de Kinderwetten (1905-2005)* (Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2006, 236 blz., €29,95, ISBN 90 6665 668 9).

De zorg voor kinderen werd aan het einde van de negentiende eeuw deel van het debat over sociale wetgeving. De Leerplichtwet van 1901 zorgde door schoolplicht en tegengaan van kinderarbeid door verbetering van de situatie van alle kinderen, maar deze wet was onvoldoende als vangnet voor kinderen met problemen en voor ondersteuning van probleemgezinnen. Door de kindwetten van 1905 werd de overheid verantwoordelijk voor de bijzondere zorg voor criminele en verwaarloosde kinderen. Deze overheidszorg was een politiek en maatschappelijk als noodzakelijk gevoelde aanvulling op het particulier initiatief, dat in de negentiende eeuw een bestel ontwikkeld had met tehuizen, verenigingen, opleidingen en tijdschriften.

Honderd jaar kindbescherming is uitgegeven naar aanleiding van honderd jaar kindbeschermingswetgeving en haar uitvoering. Deze uitvoering werd in 1905 de verantwoordelijkheid van de Voogdijraad, in 1956 gereorganiseerd tot Raad van de kindbescherming. Tot het midden van de jaren vijftig was de uitvoering van de kindbescherming een gezamenlijke taak van de overheid en het particulier initiatief. De overheid zorgde voor de beleidskaders, de financiering en de rechtspraak door kinderrechtshouders. Het particulier initiatief faciliteerde de Voogdijraad met vrijwillig werkende voogden en bestuurders. Het zorgde voor opvang- en ondersteunende instellingen als de Medisch opvoedkundig bureau's en de Bureau's voor levens- en gezinsproblemen.

De invloed van het particulier initiatief werd na 1950 teruggedrongen door de professionalisering van de jeugdzorg door beroepshulpverleners en verbetering van de administratieve organisatie. Kinderbescherming werd deel van een bredere jeugdzorg. Geschoolde maatschappelijk werkers, pedagogen en psychologen namen de taken van vrijwilligers van katholieke, protestantse en socialistische organisaties voor de zorg voor het kind en de begeleiding van gezinnen over. De jeugdzorg werd steeds minder verleend in kleine groepjes van een homogene gezindte, maar raakte georganiseerd langs sociaal-geografische en sociaal-economische lijnen.

De Wet op de jeugdhulpverlening van 1989 vormde een breuk in de jeugdzorg. Hulp moest worden verleend in de regio van het kind en zo kort mogelijk zijn. De provincies werden formeel eindverantwoordelijk voor de jeugdhulpverlening. De rechtspositie van het kind werd versterkt door de instelling van het Advies- en meldpunt kindermishandeling voor het signaleren van kindermisbruik, inzagerecht, verbetering van klachtenprocedures en de instelling van cliëntenraden voor instellingen. De kwaliteit van de jeugdhulpverlening moest worden vergroot door de instelling van de Inspectie jeugdhulpverlening en jeugdbescherming. De Bureau's jeugdzorg bleken het geschikte instrument voor de regionalisering. In 2005 werden de taken tussen deze Bureau's en de Raad voor de kindbescherming definitief verdeeld.

De ontwikkeling van de kindbescherming wordt door J. Dane en zijn medeauteurs I. van der Bij, Th. Willemse en D. Lechner beschreven als een institutionele geschiedenis. De geschiedenis van kindbescherming door wetgeving en uitvoering wordt chronologisch en kwalitatief aan de lezer voorgesteld, in ieder

hoofdstuk voorafgegaan door een korte schets van de politieke en maatschappelijke ontwikkeling. Per hoofdstuk wordt aan het einde aan de hand van een casus het functioneren van de kindbescherming in relatie tot haar cliënten geïllustreerd. Een notenapparaat ontbreekt, waardoor controle op bewijsvoering niet mogelijk is. Tussentijdse conclusies en een slotbeschouwing over het onderzoek en de onderzoeksvraag worden niet gegeven, terwijl men tijdens lezing daar wel behoefte aan heeft.

De doelstelling van het boek is zichtbaar maken hoe maatschappelijke ontwikkelingen hun effect hebben op de aard, vormgeving en werkwijze van de Raad van de kindbescherming en welke taak de overheid daarbij heeft. Hoe de Voogdijraad, later de Raad voor de kindbescherming, heeft gewerkt wordt door de uitvoerige beschrijving van wetgeving en organisatie duidelijk. Twee factoren blijken daarbij doorslaggevend: de financiering door de overheid en de invloed van de tijd op de relatie tussen overheid en samenleving. Hoe effectief de kindbescherming met geslaagd ingrijpen en begeleiden van probleemkinderen en -gezinnen in de tijd is geweest, blijkt door het ontbreken van kwantitatieve gegevens echter niet.

De opvattingen over de relatie tussen overheid en samenleving in de tijd zijn bepalend voor de inrichting van de kindbescherming. Deze is op haar beurt onderdeel van de relatie tussen overheid en samenleving en deel van de verzorgingsstaat. Dit roept vragen op. Hoe is de kindbescherming te duiden als element van de verzorgingsstaat naast andere onderdelen als armenzorg en arbeidswetgeving? Hoe werd het politiek en maatschappelijk debat over deze verhouding gevoerd? Is dit debat ideologisch en praktisch te vergelijken met de discussie over de uitvoering van andere sociale wetgeving voor en na 1940? De auteurs stellen deze vragen niet en dat is jammer. Antwoorden, ook beknopte, hadden de lezer breder inzicht kunnen geven over de plaats van de kindbescherming in de samenleving.

Honderd jaar kindbescherming is een prettig leesbaar jubileumboek, dat juist dankzij deze kanttekeningen uitnodigt tot verder onderzoek naar kindbescherming en jeugdzorg.

K.P. Companje

Hazeu, W., *Vestdijk. Een biografie* (Amsterdam: De Bezige Bij, 2005, 1003 blz., €39,90, ISBN 90 234 1766 6).

Simon Vestdijk was geen monarchist, maar dat belemmerde hem niet mooie verhalen te schrijven over de laatste Duitse keizer die na de val van zijn rijk als balling in Vestdijks woonplaats Doorn woonde en daar in 1941 overleed. In Vestdijks verhalen doet de keizer zich kennen als een eenvoudige geest, die af en toe zijn burcht verliet om in het dorp een nieuwe zaag te kopen. Hij begaf zich dan tussen het volk, maar niemand keek daarvan op, want de inwoners van Doorn zijn van oorsprong ‘vrije boeren’, die op grond van die afstamming een keizer recht in de ogen kunnen kijken.

‘Dit verwacht hij ook van ons’, aldus Vestdijk in een zeldzaam moment van dorpsvereenzelviging (in: Gestalten tegenover mij). ‘In ruil voor deze karaktervolle vrijmoedigheid leent hij ons zijn bescherming.’ Er is meer dan ironie in deze uitspraak te lezen. Vestdijk schreef over een ware gebeurtenis die hij uit de mond van de burgemeester van Doorn had opgetekend. Als de officieren van de bezettende *Wehrmacht* hoorden dat de burgemeester meer dan eens bij de ex-keizer had gedineerd, werden ze door ontzag overmand. Dan klakten de hakken, dan schoten de handen naar de pet: ‘Ach mein Gott, Sie haben den alten Kaiser gekannt!’ De burgemeester kon bij de Duitsers geen kwaad meer doen, en dat strekte het hele dorp tot voordeel. Aan de beschermende geest van de keizer had Doorn het volgens Vestdijk te danken dat onderdrukkende maatregelen uitbleven of werden verzacht. Als enige Nederlandse gemeente werd Doorn door de Duitsers ontzien.

In Wim Hazeu’s Vestdijk-biografie speelt Doorn niet meer dan een marginale rol, maar af en toe valt er een verrassend zijlicht op een lokale bijzonderheid die men vergeefs zal zoeken in een VVV-gids over de Utrechtse heuvelrug. De altijd brandende lamp in het torenkamertje van zijn buurman Nol Gregoor die Vestdijk tot baken diende wanneer hij in de herfst van zijn avondwandelingen huiswaarts keerde, stelt de schimmige Gregoor zelf in een warmer en sympathieker daglicht. De literaire schildknaap en luistervink, die zijn levenlang geleden heeft onder zijn bijnaam van slippendrager van de grote meester, komt in Hazeu’s biografie als een door Vestdijk hooglijk gewaardeerde (‘fijnzinnige en erudiete’) gesprekspartner uit de schaduw tevoorschijn.

Minder verrassend dan vermakelijk is de rol die Vestdijk in een verkiezingsstrijd in de jaren vijftig aan de voortuin van zijn tamelijk kleurloze Doornse woning toebedacht. Om zich niet onbetuigd te laten in de lokale propagandastryd, waarin zijn woning praktisch aan het zicht werd onttrokken door een overmacht aan VVD-borden met de kop van Oud wenste Vestdijk een bord van de PvdA met de kop van Drees in zijn tuin. De voorraad borden met Dreeskoppen was echter uitgeput, zodat de ‘rode’ kluisenaar van Doorn zich met een minder uitdagend raambiljet moest vergenoegen.

Het is een van de zeldzame politieke momenten die deze Vestdijk-biografie rijk is. Vestdijk maakte geen geheim van zijn politieke kleur, maar zijn belangstelling voor de politiek beperkte zich voornamelijk tot de verkiezingen. Niettemin heeft Hazeu een menslievende definitie van democratische politiek uit Vestdijks mond opgetekend: ‘Politieke belangstelling is een uiting van belangstelling voor de medemens.’ ‘Deed ik